

PIETER VAN GENT alias PEDRO DE GANTE
(1480 ? - 1572)

door

Juliaan DE RIDDER

Fray Pedro de Gante, uno de los primeros apóstoles de nuestra tierra, y digno de eterna memoria por sus virtudes y méritos, fue de nación flamenco.

Joaquin García Icazbalceta

„Broeder Pieter van Gent, een van de eerste missionarissen van ons land, die we en om zijn deugdzaamheid en om zijn verdiensten nooit mogen vergeten, was Vlaming van geboorte.” Zo luidde al in de 19e eeuw het oordeel van een Mexicaanse historicus.

*

Het is wel een zeer eigenaardige speling van het lot, dat in Vlaanderen, waar de eerste werkelijke beoefenaars van de amerikanistiek geboren werden, er thans helemaal geen Amerikaanse studiën worden bedreven in instellingen van lager of hoger onderwijs.

Wij Vlamingen zijn de echte grondleggers van de actieve amerikanistiek en afrikanistiek, zoals onze befaamde etnoloog Frans M. Olbrechts al destijds in zijn overbekend werk, „Vlaanderen zendt zijn zonen uit!”, heeft naar voren gebracht. Voor Afrika is inderdaad de pionier op dit gebied geweest Niklaas Cleynaerts Beken (1493-1542) alias Clenardus uit Diest. En voor Amerika was dit, Pieter van Gent, alias Pedro de Gante.

Eigenlijk weten we van de historische Vlaming Pieter van Gent nagevoeg niets met zekerheid, tot hij voet aan wal zette in het toenmalige Nueva España — het huidige Mexico —, op 30 augustus 1523. Hij was toen al een rijp man van ruim veertig jaar. En meteen staan we middenin de vele vraagtekens die de jeugd van deze figuur afgrendelen.

Inderdaad, we weten immers niet eens wanneer en waar hij geboren werd. Want al bezitten we van hem uit zijn Mexicaanse tijd een vrij uitgebreide korrespondentie — o.a. ettelijke brieven gericht aan Karel V en later aan diens zoon Filips II —, waarin hij uiteraard vaak over zichzelf en over zijn aktiviteit praat, toch kunnen wij daaruit geenszins zijn precieze personalia opmaken. Ook al citeert hij ze uitdrukkelijk zelf in zijn brief van 27 juni 1529, als hij voor de eerste maal naar zijn ordebroeders en -zusters in Vlaanderen schrijft.

Het is hier echter van overwegend belang te vermelden, dat hij deze brief — en ook alle andere missiven — gesteld heeft in het Spaans.

Hij verontschuldigt zich zelfs tot tweemaal toe, bij de aanvang en bij het slot, omdat hij zijn moedertaal bijna geheel vergeten is.

Welnu, in deze brief noemt hij zich : „... Fray Pedro de Mura, natural de la villa de Iguen, en la provincia de Budarda...”¹ (Broeder Pieter de Mura, geboren in de gemeente Iguen, in de provincie Budarda...). Overigens zegt hij nergens wanneer hij geboren werd. Wél vermeldt hij veel later, in 1552, rechtstreeks aan keizer Karel V : „... Yo soy vn religioso de la horden del bienaenturado Sant Francisco, natural de la cibdad de Gante...”² (Ik ben een geestelijke van de orde van de gelukzalige Sint-Franciscus, en geboortig uit de stad Gent).

De naam de Mura moet, naar de gewoonte van die tijd, een verlatijnsing zijn van de echte naam en kan aldus in werkelijkheid hebben geluid : de resp. van de(r) Moor, Moere, Mure, Meur, of nog andere mogelijke varianten. Overigens geeft een dergelijke benaming voor de 15e-16e eeuw nauwelijks aanknopingspunten, en dit niet enkel omdat toentertijd gecodificeerde familienamen weinig voorkwamen, maar ook en vooral omdat onze Pieter eigenlijk van zeer duistere afkomst was. Weliswaar spreekt hijzelf in zijn brief van 1529 over zijn familieleden, maar wie die zijn en waar ze ergens wonen in Vlaanderen, komen we niet aan de weet.

Gelukkig blijft er nog de traditioneel door de Mexicanen overgeleverde benaming, Pedro de Gante, waarmee hij trouwens de meeste van zijn brieven ondertekent. Hij wordt ook steeds zo vermeld in eigentijdse en in latere documenten, en algemeen ook in de ikonografie, zelfs tot laat in de negentiende eeuw. Desondanks is dat „van Gent” niet zo vanzelfsprekend. Immers, beïnvloed door deze aanduiding aanvaardt men nu dat de mysterieuze toponiemen Iguen en Budarda half kunnen worden verklaard door te verwijzen naar Sint-Pieters-Aaigem, toenmalig gehucht van Gent, dat op het ogenblik de wijk is van het Sint-Pietersstation. — Met dat raadselachtige Budarda weet men intussen geen raad. Misschien is het woord verkeerd gespeld?

Het zou dan zo zijn, dat Pieter aan zijn voor hem onbekende mede-ordeleden, zijn geboorteplaats zeer precies zou hebben willen aanduiden, terwijl hij aan Karel V later enkel in algemene termen zijn streek van herkomst heeft opgegeven. Een herkomst die voor de keizerlijke geadresseerde allang geweten en overbekend was.

Inderdaad. En hier staan we voor het grootste vraagteken van al. Er wordt algemeen beweerd en aangenomen dat Pieter van Gent van kei-

(1) J.G. Icazbalceta, *Fray Pedro de Gante*, in *Fray Pedro de Gante*, IV Centenario de su Muerte, uitg. Artes de Mexico, jrg. XIX, 150, 1972, p. 6-16 ; p. 6. — De originele brief van 27 juni 1529, geschreven in het Spaans door Pieter van Gent, is verloren geraakt. We kennen echter zijn inhoud uit de 16de-eeuwse vertaling door Amandus van Zierikzee o.f.m., *Epistola... fratris Petri de Gante, alias de Mura...*, uitgegeven door Frans Tittelmans o.f.m. in diens *Chronica Compendiosissima...*, en verschenen bij Simon Cock, in 'De Vergulde Hand' op de Lombaerdevest te Antwerpen, 1534, fol. 125-27. Op fol. 126r luidt de zin : '... ego autem Frater Petrus de Mura natus in ciuitate yguen dicta in prouincia Budardae...'

(2) *Cartas de Indias*, Madrid, 1877 : *Nueva España. Religiosos*, XVIII, p. 92-102. Brief van 15 februari 1552 ; p. 92.

zerlijken bloede was. Met name zou hij een bastaard zijn geweest van aartshertog en latere Roomse keizer (1493) Maximiliaan I van Oostenrijk (1459-1519), gemaal van Maria van Boergondië. Vanaf 1477 is deze vorst ettelijke malen in ons land geweest, en van 1482 tot 1493 was hij hier zelfs regent voor zijn zoon Filips I de Schone, vader van onze keizer Karel V. Het komt er dus op neer dat Pieter een onwettige halfbroer van Filips de Schone moet zijn geweest, en aldus een onechte oom van Karel V, die immers zijn bloedneef was.

Zo luidt de theorie. En die theorie is in hoofdzaak gebaseerd op de schriftelijke uitlatingen van Pieter van Gent zelf. Nagenoeg in elke brief aan Karel en aan Filips II beroept de franciscaan zich op zijn enge verwantschap met de keizer: een verwantschap zowel naar bloed als naar streek. Zo spreekt hij letterlijk tot Karel V: „... y dame atrevimiento ser tan allegado a V.M. y ser de su tierra...”³ (en het feit dat ik zo nauw aan Uw Majesteit verwant ben en dat ik uw landgenoot ben, dit geeft mij durf). En nog elders schrijft hij vrijmoedig aan dezelfde keizer: „... Pues que V.M. e yo sabemos lo cercanos e propincos que somos, e tanto, que nos corre la mesma sangre, le diré verdad en todo para descargo de mi conciencia, y V.M. pueda descargar la suya...”⁴. (Daar Uw Majesteit en ik weten hoe nauw we tot elkaar staan en hoe verbonden we zijn, en ook dat we van hetzelfde bloed zijn, zal ik U in alles de waarheid vertellen ter ontlasting van mijn geweten, en Uw Majesteit kan ook haar geweten ontlasten).

Er moet toegegeven worden dat niet de eerste de beste op een dergelijke toon mocht en kon schrijven aan een keizer, die niemand minder was dan de keizer van het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie, de koning van Spanje, de heerser over Italië, de landvoogd van de Nederlanden en de alleenheerser over de pasontdekte Nieuwe Wereld en de Filippijnen — de monarch in wiens rijk de zon inderdaad nooit onderging.

Het is derhalve mogelijk geloof te kunnen hechten aan de vermoedens dat Pieter van Gent effectief een „heer van den bloede” is geweest, en evenzeer een „heer van den hove”. Te meer omdat de minderbroeder zelf daarop nog zinspeelt in een brief aan Filips II van 23 juni 1558. Hij zegt zich steeds actief te hebben beziggehouden met het hofleven: „... dende muy moço siempre me e ocupado en cosas tocantes al servicio dela corona Real...”⁵ (altijd, vanaf mijn prille jeugd, heb ik mij beziggehouden met aangelegenheden ten dienste van de Kroon).

Het zou immers anders werkelijk uitgesloten geweest zijn, dat iemand van zijn nederige stand rechtstreeks zo maar en dan nog op zulke vertrouwelijke — hoewel steeds hoffelijke — toon aan de doorluchtigste van alle toenmalige heersers van het Westen, had kunnen schrijven. We mogen daarenboven niet vergeten, dat Pieter niet eens van echt geestelijke

(3) *Ibid.*, XVIII, p. 100. J.G. Icazbalceta, *o.c.*, p. 6.

(4) J.G. Icazbalceta, *o.c.*, p. 6.

(5) Twee brieven met nagenoeg dezelfde inhoud, beide gedateerd 23 juni 1558 en verzonden vanuit San Francisco de Mexico, bevinden zich in het *Archivo Histórico Nacional* te Madrid. Ze dragen de aanduidingen: carta 158, no. 33, en carta 159, no. 208. Wij geven de zin weer uit versie 158.

staat was. Weliswaar was hij francisgaan, maar dan een minderbroeder die was als de ordetichter Franciscus zelf: de minste van de mindere broeders, met name slechts een gewone lekebroeder. Hij was dus geen priester, maar zijn oversten hebben hem blijkbaar nooit verhinderd te schrijven. Misschien wel het tegendeel, aangezien hij zowat de officieuze voorspreker bij het Spaanse hof voor de overzeese franciskanen moet geweest zijn. Immers, na het overlijden van broeder Pedro de Gante in 1572 schrijft de provinciaal van zijn orde, Fray Alonso de Escalona, vanuit Nueva España niet enkel aan Filips II: „... Hemos perdido uno de los mejores Obreros en Fr. Pedro de Gante...”⁶ (In broeder Pieter van Gent hebben wij een van onze beste werkers verloren). Maar buitendien herhaalt hij nogmaals de nauwe bloedverwantschap van Pieter met Filips' vader, en dat die aan de minderbroeders in Mexico bijzonder veel baat heeft gebracht. Letterlijk: „... mucho agradecimiento le deben estos indios, y nosotros los religiosos, pues que le daba bríos el ser deudo tan allegado del cristianismo padre de V.M., que por su medio nos era gran favorecedor, y nos otorgaba muchas mercedes que todos habíamos menester...”⁷. (die Indianen en wij geestelijken zijn hem [Pieter van Gent] veel dank verschuldigd, om het feit dat de zo nauwe bloedverwantschap van hem met de zeer kristelijke vader van uw Majesteit hem steeds vastberadenheid heeft gegeven. Door zijn bemiddeling is uw vader onze grote weldoener geweest en heeft hij ons vele gunsten betoond, die wij allen zeer nodig hadden).

Het ligt voor de hand dat men zulk invloedrijk iemand vrijuit liet korresponderen met de allerhoogste personaliteiten, en het is daarenboven duidelijk dat men in zijn orde ook wel met zekerheid moet hebben geweten wie Pieter in feite was. Dergelijke komaf kon de franciscaanse gemeenschap alleen maar voordeel brengen.

Het is dan wel niet vreemd dat allerlei gissingen over het „verborgen leven” in Vlaanderen van deze franciscaanse lekebroeder-met-de-late-roeping, bestaan.

Hij zou een verzorgde opvoeding hebben gekregen en hij zou de universiteit hebben bezocht, met vrucht. Alleen, er zijn er die beweren dat hij in Parijs zou hebben gestudeerd, en anderen, dat het in Leuven was. Hij moet dan *magister artium* zijn geworden. Dit wil zeggen, dat hij het *trivium* en het *quadrivium* van de zeven *artes liberales* heeft bestudeerd. Hij zou dan in ieder geval een grondige kennis van het Latijn hebben gehad⁸.

Ook wordt er beweerd, dat hij in het toenmalige Prinsenhof te Gent

(6) Icazbalceta, *o.c.*, p. 6.

(7) *Ibid.*, p. 6-7.

(8) In de *Matricule de l'Université de Louvain*, Tome III, Brussel, 1958, en III Corrections et Tables, Brussel, 1962, van A. Schillings, handelend over de periode 31 augustus 1485 tot 31 augustus 1527, wordt een Petrus de Gandavo vernoemd voor de jaren 1507, 1512 en 1513. Een dergelijke naamsaanduiding is echter veel te vaag om definitief te kunnen besluiten, dat het hier beslist om onze Pieter van Gent zou gaan. En onder de varianten van de Mura komt hij helemaal niet voor in die studentenlijsten.

— waar keizer Karel V geboren is — heeft gewoond. Later moet hij Karel op diens eerste reis naar Spanje, in 1517 hebben vergezeld. De jonge vorst ging toen het koningschap over Spanje aannemen, na de dood van zijn grootvader Ferdinand de Katolieke van Aragón (1516).

Indien Pieter deze reis mocht meemaken, heeft dit werkelijk een uitzonderlijke onderscheiding betekend voor hem. Karel had zich immers laten begeleiden door zijn leraar en voornaamste vertrouweling, de Leuvense teoloog Adriaen Floriszoon Boeyens (of Dedel) uit Utrecht, die hij meteen tot opvolger van de pas overleden primaat van Spanje, de franciscaanse kardinaal van Toledo en grootinquisiteur, Francisco Ximénez de Cisneros (1436-1517), zou maken. Pieter, de hoveling, moet dan allicht vaak de discussies hebben meegemaakt tussen de bekwaamste godgeleerde der Nederlanden, magister Adrianus Florentii, kanselier van de Alma Mater, en diens Kampense leerling, de vrije-wil-teoreticus Albert Pigge (Pigghius) (1490-1542), die op aandringen van Adriaen was meegereisd. Deze disputaties — zoals overigens de theologiestudenten in Leuven gewoon waren wekelijks te houden — moesten de jonge Karel scholing geven, om zijn latere houding tegenover de Reformatie te bepalen na Luthers afvalligheid (1517).

Ruim twee jaar zal Pieter dan op het schiereiland zijn gebleven, tot Karel na de dood van zijn andere grootvader, Maximiliaan I (1519) (vermoedelijke vader van Pieter), is teruggekeerd. De vorst, om in 1520 tot keizer van het Duitse Rijk te worden gekroond, te Aken; de hoveling, om tot lekebroeder van de franciskanen te worden aanvaard, te Gent. De theologen waren in het Zuiden achtergebleven, want Karel had Adriaen Florisz. niet enkel tot bisschop van Tortosa aangeduid, maar hij had hem zelfs vóór zijn afreis gemaakt tot onderkoning van Spanje. De vorst vereerde wel opvallend zijn meester, die zich al sinds 1506 om zijn geestelijke opvoeding had bemoeid.

Dat het verblijf in het illustere gezelschap enorme invloed moet hebben gehad op Pieter, weten we van hemzelf. Hij noemt deze jaren, de tijd van „mi conversión”. Wat we zouden kunnen heten: mijn ommezwaai, mijn inkeer, mijn inzicht. Misschien is het immers mogelijk, dat hij toen in Spanje contacten heeft gehad met leken en geestelijken die al in West-Indië waren geweest, en dat hij wellicht daardoor zijn besluit heeft voelen ontstaan en groeien — en werd dit zijn „conversión”⁹.

Dat hij daar ook de later zo befaamde bisschop Bartolomé de las Casas (1474-1566) zou hebben ontmoet, zoals wordt beweerd, lijkt ons vrij onwaarschijnlijk. Want deze persoonlijke vriend van Christoffel Columbus, die in 1502 naar La Española was getrokken, keerde in 1515 naar Spanje terug om bij Ferdinand de Katolieke met aandrang te protesteren tegen de wreedaardige behandeling van de Indianen. In 1517 was hij echter al terug naar de Nieuwe Wereld om er zijn — mislukte — modelkolonie te gaan stichten, in Cumaná, Venezuela (1520-21). Aan deze andere „padre de

(9) In versie 158 van de twee brieven van 23 juni 1558 (cf. supra nt. 5), gericht aan Filips II, volgt op de door ons gesignaleerde zin: 'antes de mi conversión' (vóór mijn inkeer).

los Indios", die na twaalf jaar priesterschap in 1522 dominikaan werd, zijn tenslotte de „Leyes Nuevas", de nieuwe wetten voor de bescherming van de Indianen, in 1542 te danken.

Wel is Pieter van Gent, na zijn overlijden, vergeleken met deze auteur van de „Brevisima relación de la destrucción de las Indias" en van de „Historia de las Indias". En zelfs erg in het voordeel van Pieter. In de hoger geciteerde brief aan Filips II, zegt Fray Alonso de Escalona onomwonden: „... fue pastor infatigable, trabajando en su ganado cincuenta años, y muriendo en medio de sus ovejas, muy distinto de aquel obispo Casaus, que las abandonó y murió muy lejos dellas..."¹⁰ ([Pieter van Gent] was een onvermoeibare herder, die vijftig jaar lang met zijn kudde heeft gewerkt en die gestorven is te midden van zijn schapen. Waardoor hij zeer verschilt van bisschop de las Casas, die zijn schapen achterliet en ver weg van hen is gestorven). Inderdaad, Bartolomé de las Casas in 1544 tot bisschop van Chiapas, Mexico, benoemd, vertrok al in 1546 voorgoed naar Spanje, waar hij in 1550 zijn bisschopsambt neerlegde en zestien jaar later stierf te Madrid, in het klooster van O.-L.-Vrouw van Atocha.

Inmiddels was er in West-Indië nog maar steeds nieuw land ontdekt. Buiten een enorme gordel van zeer grote tot zeer kleine eilanden, had men nu ook het eigenlijke vasteland waargenomen. En in 1519 had een van de vele gouddorstige conquistadores, Hernán Cortés, voet aan wal gezet in Mexico en er na vele wederwaardigheden de hoofdstad van de Azteekse overheersers, Mexico-Tenochtitlan, op 13 augustus 1521 definitief veroverd. Cortés was thans gouverneur van dit nieuwe wingewest, Nueva España.

Pieter, nu lekebroeder van Sint-Franciscus in het klooster aan de Leie te Gent, heeft dan blijkbaar zijn innerlijk konflikt volledig overwonnen, en doet eind 1521 zijn aanvraag om naar dat Nieuw Spanje te worden uitgezonden. Zoals hij zijn ook nog twee andere minderbroeders daartoe bereid. Een van deze twee priesters is overigens de gardiaan zelf van het klooster, pater Jan Dekkers (van Dak), die veertien jaar lang professor in de theologie was geweest aan de Sorbonne te Parijs, en die nu de persoonlijke biechtvader van keizer Karel V was. De andere, pater van der Auwera, was een zeer belezen en bekwaam man uit Aalst, die al vele jaren kloosterling was¹¹.

Alle drie waren ze dus geenszins jeugdige entoesiastelingen, die zich overmoedig in de missionering ver overzee wilden storten. En van het allereerste begin af bleek dan ook, dat ze levenservaring en uithoudingsvermogen erg zouden nodig hebben. Om naar de Nieuwe Wereld te mogen vertrekken, waren er niet minder dan drie toestemmingen vereist: die

(10) Icazbalceta, *o.c.*, p. 6.

(11) Verschillende schrijfwijzen van de namen van de drie pioniers uit het klooster van Gent: Pedro de Gante, de Mura; Pieter de Moore, de Muure, van der Moere, de Meur, de Moere; Pierre de Gand, de la Mure - Juan de Tecto; Jan of Johan Dekkers, van Dak, van Tacht; Jean du Toigt, du Toict, Couvreur - Juan de Avora, de Ayora, de Agora; Jan van der Auwera.

van de eigen Generaal der franciskanerorde ; die van de Paus ; en die van de Keizer.

Nu wilde het toeval, dat er net een nieuwe generaal van de minderbroeders moest verkozen worden, en dat werd pater Francisco de los Angeles, die zelf ook even vóór zijn verkiezing zijn aanvraag had ingediend om naar Nueva España te mogen gaan. Hij willigde dus geredelijk het verzoek van de drie Vlamingen in, en hij bereidde intussen het afzenden voor van de officiële missie der eerste „Doce”, de twaalf Spaanse minderbroeders die later naar Mexico zouden reizen onder leiding van Fray Martín de Valencia, die zou zijn de afgezant en gevolmachtigde van de Paus.

Maar zij konden voorsnog niet vertrekken, want, ook weer toeval, Leo X (Giovanni de' Medici), de laatste Renaissance-paus, was zoëven overleden (1521). Gelukkig voor onze Vlamingen werd buiten alle verwachting en zelfs zonder dat keizer Karel V enige druk had uitgeoefend, op Petrus' stoel tot opvolger gekozen de Leuvense teoloog, Adriaen Floriszoon Boeyens. Hadrianus VI, de enige Nederlandse paus, zou alvast zijn toestemming tot vertrek van de drie uit Gent, niet weigeren. Jammer genoeg evenwel was hij op dat ogenblik — het was al begin 1522 geworden — nog niet in functie, ja hij was zelfs nog niet in Rome aangekomen met zijn getrouwe confrater-teoloog, Pigge, die hij meteen in de Curie had opgenomen.

Scheen het dus veeleer moeilijk om weg te geraken, plotseling deed zich de gelegenheid voor, op een onverwachte wijze. Inderdaad, toen de keizer hun voornemen had moeten beoordelen, was hij aanvankelijk ontstemd geweest en wel omdat hij zijn biechtvader, pater Dekkers, node wilde missen. Tenslotte had hij zich echter laten overhalen om zijn toestemming voor het drietal te geven, en hij bleek zelfs nu ook bereid om de missionarissen aan boord te nemen van de vloot, die hemzelf begin mei 1522 naar Engeland zou brengen, vanuit Kales.

Dit verklaart misschien waarom de minderbroeders, die volgens Pieters eigen vermelding al op 27 april vanuit Gent waren afgereisd, eerst op 22 juli 1522 in Santander zijn gearriveerd. Waarschijnlijk hebben ze na hun overtocht van Kales naar Dover, dàr op Karels terugkomst uit Londen moeten wachten. Hij was met Hendrik VIII een kapittel van de Orde van de Kouseband gaan bijwonen, in Windsor.

In ieder geval, dank zij de grootmoedigheid van Karel, hebben ze niet nog eerst de vergunning van de paus hoeven te verhoppen. Trouwens, ook zo verliep nog nagenoeg een jaar alvorens de drie Vlamingen konden scheep gaan vanuit Sevilla, meer bepaald vanuit Sanlúcar de Barrameda nabij Cádiz. Het was 1 mei 1523 en... paus Hadrianus VI was inmiddels al overleden. Volle vier maanden waren onze broeders op zee, toen ze op 30 augustus landden te Villa Rica de la Vera Cruz — Villenque, zoals Pieter later spelt.

De drie missionarissen trokken vanaf de kust te voet naar de hoofdstad, waar ze zich volgens de voorschriften moesten gaan vestigen. Ze volgden daarbij nagenoeg dezelfde weg die Hernán Cortés een jaar

of vier tevoren met zijn krijgsbenden was gegaan. Wonderbaarlijk waren de steden waar ze doortrokken. Wonderbaarlijk en écht van steen! Alle berichten en verhalen die de broeders ooit hadden gehoord over dat Nueva España waren dan toch waar. Overal waar ze op hun tocht een onderdak vonden, wisten de daar gelegerde Spanjaarden hun steeds en nog meer verbazingwekkends te vertellen over het eigenlijk einddoel van hun reis, Tenochtitlan. Dát was grootser en mooier dan Sevilla ; grootser en mooier dan Gent...

De drie verveelden zich aldus niet onderweg, maar ze lieten zich tegelijk ook niet van de wijs brengen. Ze zagen immers wel hoevele dorpjes en stadjes vernield, verwoest of platgebrand waren, en hoe de Indios schuw en schichtig nauwelijks reageerden op hun vrolijke groet. De Vlamingen wisten bij ervaring wat soldateska kon betekenen...

Over Quiahuitzlan, Zempoala, Jalapa, Tlaxcala en Cholula, kwamen ze uiteindelijk in de vreselijk geteisterde maar desondanks indrukwekkende eilandstad in het meer : Mexico-Tenochtitlan.

Pieter van Gent zou deze streek en deze stad nooit meer verlaten. Een halve eeuw lang.

Wegens de aan gang zijnde heropbouw van de stad werden de drie minderbroeders door Cortés' bondgenoot, vorst Ixtlilxóchitl, voorlopig ondergebracht te Texcoco in het paleis van de vroegere heerser aldaar, Nezahuapilli.

Texcoco, ten noordoosten van het gelijknamige meer waarin toentertijd Tenochtitlan zelf nog lag, was het eigenlijke kulturele en geestelijke centrum van de hele Nahuastreek van de hoogvlakte van Mexico. Het was een van de alleroudste steden, eertijds door de aldaar verblijvende Otomí-stammen Katenikko geheten, en later de hoofdplaats geworden van Acolhuacan, één van de staten van de Azteekse confederatie der zgn. Drievoudige Alliantie met Tenochtitlan en Tlacopan. Het milieu was dus wel geschikt voor de missionarissen om er kennis te maken met de hier nog vrijwel onberoerde beschaving en cultuur van de autochtonen, ook al hadden de Tlaxcalanen er drie jaar tevoren, als aartsvijanden van de Azteken van Tenochtitlan en zeer trouwe aanhangers van de Spanjaarden, massa's boeken uit het verre verleden in de vlammen doen opgaan. In ieder geval, onmiddellijk zetten de drie franciskanen zich vol ijver aan de studie van de Náhuatl-taal en van het beeldschrift van de Azteken. Dit was trouwens de enige manier om werkelijk contact te krijgen met de „naturales", en hen grondig te leren kennen en... begrijpen. Uiteraard werd de theoretische bestudering van het Náhuatl erg bemoeilijkt door het Azteekse geschrift, dat hoofdzakelijk pikto- en ideografisch was en slechts uitzonderlijk ook fonetisch. Het kwam er dus opaan de taal te leren uit de mond van de Indianen en de taalphenomenen zelf te codificeren in ons alfabetisch Latijns schriftsysteem.

Dag-in dag-uit onderhielden zich de paters met de inboorlingen, en ze noteerden, rapporteerden en vergeleken hun wederzijdse aanwinsten op alle mogelijke gebieden van de taalkunde. De befaamde talenknoebel van de Vlamingen zal hier wel een drievoudige hoogkonjunktuur hebben gekend. Resultaat : binnen het jaar had de gewezen theologieprofessor Dek-

kers in het Náhuatl een handleiding geschreven, waarmee weldra met de eigenlijke missioneringstaak zou kunnen worden aangevangen, het hiet: „Primeros rudimentos de la Doctrina cristiana en lengua Mexicana” (Eerste beginselen van de kristelijke leer in de Mexicaanse taal).

Naar het zich laat aanzien, heeft goeverneur Cortés zich niet erg ingelaten met de aktiviteit van de drie allereerste missionarissen. Misschien wel omdat hij wist dat Fray Pedro de Gante op de een of andere manier een familielid was van de almogende Emperador Carlos I zelf. Overigens heeft de houding van de conquistador tegenover de Vlamingen altijd nogal vreemd geleken. Zelfs zijn biechtvader en raadsman, de mercedariër Fray Bartolomé de Olmedo, de legeraalmoezenier van het eerste uur, die erg door de Indios werd gewaardeerd, heeft blijkbaar niet te veel contact mogen onderhouden met de drie van Texcoco. En dit was ook zo voor de twee franciskanen, die niet zo lang geleden uit Cuba waren overgekomen, Pedro de Melgarejo en de neef van Cortés, Diego de Altamirano, ook zij mochten zich klaarblijkelijk enkel om de Spanjaarden bekommeren en stonden onder Hernáns bevelen.

En toen kwamen „los Doce”. De twaalf Spaanse minderbroeders, die door een pauselijke breve van 30 oktober 1523 van Clemens VII officieel de opdracht hadden gekregen Nueva España te gaan kerstenen. Op de feestdag van de H. Antonius van Padua, 13 juni 1524, werden ze met groot vertoon door goeverneur Cortés ontvangen. Hij had er zelfs aan gehecht, dat samen met pater Olmedo ook broeder Pedro de Gante met diens gastheer prins Ixtlixóchtli, hierbij zouden aanwezig zijn. — Hier voelt men hoe Cortés in Pieter „iemand” zag! — De kennismaking met deze eerste „Twaalf Apostelen” viel erg mee, vooral voor de naturales die onder de indruk kwamen van de eenvoudige gedragingen van die jonge mannen in hun grauwe pij. Ze noemden hen meteen de „motolinía”, de armen en nederigen — een aanduiding die trouwens door één van de twaalf later als eigennaam zou worden aangenomen, Fray Toribio de Parades of de Benavente.

Fray Martín de Valencia, de leider van het dozijn Spanjaarden, werd als legaat van de paus aangezien en zou de eerste gardiaan worden van het in Tenochtitlan op te richten klooster, en de drie Vlaamse pioniersmissionarissen zouden rechtstreeks onder hem ressorteren en na verloop van tijd in het nieuwe klooster intrekken. Zo had de generaal van de franciskanerorde, Francesco de los Angeles, verordend.

Voor het overige was Fray Martín verwonderd over de luttel missie-
arbeid — de door Fray Pedro de Gante al gestichte school voor inlanders (de eerste op Amerikaanse bodem) niet te na gesproken — die door de drie tot dan toe was gepresteerd. Eigenlijk was dat volgens de Spanjaard: nada! Niets. Hij moet echter nog meer verwonderd zijn geweest over de snijdende repliek die hij daarop van de doorgewinterde godgeleerde Dekkers ontving. We lezen: „Aprendemos la teología que de todo punto ignoró San Agustín!”¹². (Wij leren die soort teologie waarvan zelfs de Heilige Augustinus geen iota afwist). En hiermee bedoelde Fray Juan

(12) Icazbalceta, *o.c.*, p. 9.

de Tecto, dat zijn twee medebroeders en hij eerst en vooral de taal van de inboorlingen grondig hadden moeten aanleren, alvorens zij de Goede Boodschap met een schijn van succes tot die zelfde inboorlingen konden gaan brengen. Had broeder Martín niet zelf dit nieuw missiонерingsgebied dat van de Goede Boodschap genoemd — la Provincia del Santo Evangelio?

De askeet Fray Martín de Valencia had voor deze redenering klaarlijk totaal geen begrip. En ook al is hij „in een geur van heiligheid gestorven”, nooit heeft hij enige Indiaanse taal geleerd — iets wat voor onze huidige opvatting over een missionaris, ondenkbaar is.

*

Enkele maanden later al rukt de Voorzienigheid het trouwe Vlaamse driemanschap op tragische wijze uit elkaar. En onverklaarbaar.

In het begin van het jaar had de gouverneur één van zijn volgelingen, Cristóbal de Olid, op eigen kosten op expeditie gezonden naar het zuiden, naar de streek van „las Hibueras” — zowat het Honduras van vandaag. Aldra bleek De Olid privatim op „conquista” te zijn, zodat de gouverneur in november een strafexpeditie tegen de afvallige inrichtte.

En hier blijkt Hernán Cortés' zwakte en zijn panische angst! Op die tocht nam hij de heldhaftige Aztekenkeizer Cuauhtémoc en alle „caciques” die hij nog in zijn macht had, mee. En eveneens nam hij mee, niet de geattitreeerde aalmoezenier Bartolomé de Olmedo noch ook zijn eigen neef Fray Diego de Altamirano, maar wèl een andere (onbekende) kloosterling en twee van de drie Vlamingen: de paters de Tecto en de Agora.

Deze „Expedición a las Hibueras”, die anderhalf jaar heeft geduurd tot juni 1526, heeft het einde betekend voor onze Vlaamse paters, voor de Nahua-keizer Cuauhtémoc en voor zeer velen... De roemruchte gouverneur en gewezen conquistador Hernán Cortés moet toen bezeten zijn geweest door een wilde vrees en een primaire drift tot zelfbehoud. Hij had zelfs niet minder dan drie artsen meegenomen: Pedro López, Diego de Pedraza en Licenciado Valdivia. Overal zag Cortés verraad en aanslag. De machteloze en willoos aan hem overgeleverde Cuauhtémoc liet hij met alle andere Indios ombrengen. En onze paters werden, naar we lezen, achtergelaten ergens in een land van de Maya's, aan een boom vastgebonden om aldus te sterven...

Nauwelijks voorstelbaar. Jan Dekkers en Jan van der Auwera gewoon vermoord, door lafhartig machtsmisbruik.

*

Pieter van Gent bleef nu alleen te midden van de Spaanse „Doce”. En nu zullen we ook zijn enorme, ja ongelooflijke werkkraft leren kennen. Deze simpele lekebroeder van Sint-Franciscus was werkelijk een man van de daad. Het ware type van de pionier, die in de onmogelijkste omstandigheden kan leven en daarin nog voortdurend kan presteren.

Een man wiens handen en wiens geest naar alles staan. Met een oneindig aanpassingsvermogen. Maar die men best alleen laat betijen. Inderdaad, wij menen dat hij veeleer een eenzelvig mens moet zijn geweest en in zichzelf gekeerd. Al was het alleen al door zijn handicap. Hij was zwaar van tong.

Misschien is dit stamelen wel de (uiterlijke) oorzaak ervoor geweest, dat geen van zijn oversten er ooit heeft in toegestemd dat hij zijn bezwaren over de onderdrukking, de mishandeling en de verslaving van de Indios, persoonlijk zou gaan uiteenzetten bij keizer Karel. Hoewel, deze kende Pieter toch al sinds zeer lang.

Bemoelijkte zijn stotteren erg de omgang met zijn Spaanse broeders, zo hebben eigenaardig genoeg de naturales nooit de geringste moeite gehad om hun *padre* te verstaan en te begrijpen, noch in hun eigen Náhuatl noch in het Kastiliaans. Zijn gebrek heeft Pieter niet belet dag aan dag de Blijde Boodschap mee te delen aan zijn Indiaanse „kinderen”. Het wil ons voorkomen, dat hij zich het liefst onder hen bewoog. En dan vooral in zijn school, waar hij niet enkel godsdienst onderwees maar ook allerlei handenarbeid aanleerde.

In alles kunnen we nu nog nagaan, dat hij een man was van praktische toepassingen die steeds logische oplossingen trachtte te vinden. Zo hebben we zijn ingenieuze „uitvinding” van miniatuurkatechismussen voor het onderricht van de basiswaarden van het kristelijk geloof, ten behoeve van zijn leerlingen die vooralsnog geen Latijnse letters konden lezen. De titel luidde: „Catecismo de la Doctrina Cristiana”. Zo een boekje — dat dus in talrijke exemplaren werd gekopieerd — mat slechts 7,7 cm bij 5,5 cm en bestond uit een veertigtal papieren blaadjes. Het zat in een leren wikkel met een sluitklepje, zodat het boekje vrijwel nooit kon openvallen. Het merkwaardige nu is, er staat geen enkel woord in, het zijn allemaal uiterst primitief getekende en gekleurde figuurtjes. Elke pagina is in vijf horizontale stroken verdeeld door lijnen en in elke strook staan drie of vier zwarte, blauwe, gele, rode of groene afbeeldingjes. De voorstellingen beantwoordden dus geheel aan de piktografische schriftmethoden waaraan de Azteekse en Maya-volken al eeuwen gewend waren en die hoofdzakelijk dienden om ideeën uit te beelden.

Deze minuskule boekjes nu werden door Pieter zelf gebruikt in zijn school, die de weidse benaming had gekregen van „Colegio de San Francisco”. Hij gebruikte ze echter vooral om ze mee te geven aan de begaafdsten van zijn leerlingen, die zondags zelf eropuit trokken om als katechisten in de nabije en verre omgeving van Mexico te gaan werken aan de „voortplanting des Geloofs”.

Daar Pieter slechts lekebroeder was en daardoor geen enkel sakrament mocht toedienen, zelfs niet het doopsel, kon hij zich automatisch ook meer bezighouden met het onderwijs in het algemeen. Dit neemt evenwel niet weg, dat hij eveneens heeft blijk gegeven van stevige theologische kennis. Immers, behalve zijn geciteerde „Catecismo” in beeldschrift, had hij in die drukke beginperiode zelf nog een „Doctrina cristiana en lengua Mexicana” (Kristelijke leer in de Mexicaanse taal) geschreven. Het boek werd al omstreeks 1528 uitgegeven in Antwerpen. In 1547 verscheen er

een tweede uitgave van in Mexico zelf, bij Juan Pablos, en daarvan is ons de volgende uitgave van 1553 bekend. En dat deze kristelijke lering inhoudelijk zuiver en orthodox is geweest (denk aan de gelijktijdige orthodoxie in Europa), vernemen we uit het feit, dat de later in Mexico toegewonnen augustijnermonniken hun onderricht aan de Indios, in 1534, verstrekten „... conforme al Doctrinal de Fr. Pedro de Gante...” (volgens het Leerboek van Br. Pieter van Gent).

*

Intussen gaat de rusteloze bedrijvigheid van onze Vlaamse broeder voort. Hij werd nu uitgezonden naar de omstreken van Mexico, o.a. naar Tlaxcala, waar hij overal kernen van katholiek leven gaat stichten. En ook daarvoor heeft hij een weldoordachte werkwijze ingevoerd. In ieder vlek van enig aanzien richt hij een school op. Men tracht daar de jongeren van de elite naar toe te krijgen. In internaat. Later worden deze kinderen dan naar hun ouders teruggezonden, opdat ze die eveneens zouden gaan inwijden in de godsdienst van overzee, de godsdienst der Verlossing.

Dat de uitslag van dit systeem voldeed, blijkt uit het feit dat als Pieter zich begin 1527 definitief in het franciskanerklooster te Mexico-stad moet vestigen, hij meteen bij de vijfhonderd jonge inlanders die hem worden toevertrouwd, dezelfde tactiek en nu nog „verbeterd” toepast. Ongeveer een tiende gedeelte van die jongens leidt hij apart op, en deze „specialisten” trokken er dan opuit tot wel vijftig kilometer ver om de kristelijke leer te gaan verkonden. En ook... om de nog bestaande afgodsbeelden te gaan vernielen en het Christi kruis in de plaats daarvan op te richten. Broeder Pieter van Gent vergezelde hen vaak op deze idolo-klastische tochten.

Het is dan ook niet te verwonderen, dat er in betrekkelijk korte tijd „meer dan honderd kerken en kapellen” verrezen. Verbazingwekkend blijft, dat die alle door Pedro de Gante persoonlijk zijn opgebouwd. Door hem en zijn door hem zelf geschoolde Indios!

Overigens werd door hem een heel eigen franciscaanse stijl voor het bouwen van kerken en scholen uitgewerkt. De kerk werd oost-west georiënteerd, en daaraan gebouwd in het noorden de school met de slaapzalen voor de interne leerlingen. Zo een complex vormt met de kerk een vierkant. Gewoonlijk was hieraan dan nog toegevoegd een kapel, speciaal voor de naturales, aan één zijde geheel open en met ervoor nog een uitgestrekt plein of patio. Die kapel was vaak groter dan het eigenlijke kerkgebouw. De grootste en de befaamdste was de kapel door Pieter opgericht in 1527, naast de San Francisco-school. Hij heeft ze genoemd, „San José de Belén de los Naturales”. Deze Sint-Jozef van Bethlehem van de Inboorlingen bestond uit een open portiek van zeven bogen geschraagd door houten zuilen, met een strodak. Die kapel is uitgegroeid tot een imposant, maar open gebouw met ervoor een enorm kerkplein. Al met al konden veertigduizend à zestigduizend mensen de kerkdiensten volgen.

Deze open bouw was ook een vondst van Pieter van Gent. De Azteken

hadden als gelovigen steeds hun ceremoniën en diensten, die plaatsvonden bovenop de piramiden in de erg kleine *teocalli*-tempeltjes, onderaan gevolgd vrij en in open lucht. Hij had dan ook gekonstateerd dat zij het meer op prijs stelden buiten vóór het eigenlijke heiligdom te bidden, en zo had hij daar meteen rekening mee gehouden en hun gegeven wat ze het liefst wilden. Ettelijke min of meer grote open kapellen zijn later ontstaan.

Uit al wat we zo van Pieter van Gent te weten komen op niet rechtstreekse wijze, kunnen we ook wel in hem de echt Vlaamse gevoelsmens onderkennen. Al in 1529 begint hij met het inrichten en optrekken van een infirmerie voor zijn scholieren, doch ze drijft spoedig uit tot een heus ziekenhuis. Het duurt niet lang of er kunnen vele honderden patiënten in worden opgenomen. En het is werkelijk de lekebroeder heel alleen, die alles opbouwt, opknapt en ook administratief beredert. Bovendien „schrijft en wrijft” hij om al zijn nieuwe scheppingen behoorlijk in het leven te houden naar alle mogelijke instanties, zowel naar de gemeenteraad van Mexico-stad als natuurlijk naar zijn keizerlijke beschermheer. Overigens is de laatste soms zeer mild, maar ook soms zeer krenterig.

*

Pieters onderwijs was ook weer geheel op de praktijk en de realiteit van de Indiaanse wereld gericht. Met het oog op het reëel bestaande standverschil onder de naturales en op de voorbereiding tot het beheer van de eigen toekomst door de Indios, bestond de school uit merkelijk verschillende graden.

Hij had een stelsel van verplicht onderwijs ingericht voor alle kinderen. De zonen van de boeren en de vaklui kregen enkel in de voormiddag onderricht in godsdienst en in de noodzakelijkste kennis. Aldus hadden de knapen van het gewone volk de hele namiddag vrij om hun ouders te helpen bij het werk — dat er door de Spaanse bezetting zeker niet minder zwaar op was geworden dan voorheen. De jongens van de aanzienlijke standen daarentegen moesten in het internaat verblijven. Ze kregen intensiever en meer uitgebreid onderwijs, en werden daardoor beter voorbereid tot het vervullen van leidende functies in het latere geordende staatsbestel. Vele ouders van de hogere standen bedrogen aanvankelijk Pieter, en zonden de zonen van hun onderdanen. Later heeft zich dat uiteraard gewroken, daar het dan dezen waren die voor staatsbanen in aanmerking kwamen en niet de patriciërs.

Voor het overige moesten ook de meisjes naar school, doch dezen zonder enig onderscheid tussen meer of minder gegoeden. Zij kregen allen gemeenschappelijk onderricht, daar ze werden ondersteld over genoeg vrije tijd te beschikken en niet bepaald onontbeerlijk te zijn in het gezin, behalve dan als hulp in de huishouding.

Die organisatie van het onderwijs stemde volkomen overeen met wat we nu zouden noemen het „gewoonterecht” van de Azteken, bij wie van oudsher de maatschappij rigoureuus was ingedeeld geweest. Na enkele jaren begon Pedro met het verstrekken van beroepsscholing. Dit wil weer

hierbij steeds zeggen, dat hij niet enkel overging tot het inlassen van leergangen voor beroepsopleiding, maar dat hij die opleiding in hoogsteigen persoon gaf. „... nullus (artium) enim nescius erat.”¹³ (want hij was in alle vakken onderlegd), schreef terecht Fay Diego Valadés (1533-1582?), een van Pieters pupillen en zo iets als zijn secretaris. We blijven ons afvragen hoe hij het voor mekaar kreeg, waar hij de tijd vandaan haalde, en hoe het mogelijk was dat hij die verschillende vakken kón onderrichten. Hij moet een weergaloze vaardigheid hebben gehad, een ontzettende wilskracht om zich vooraf die kennis en bekwaamheid zelf eigen te maken. Plus een oneindig geduld om die kundigheden daarna aan zijn „kinderen” aan te leren.

Zijn schooltje groeide uit tot een complete akademie, waar de naturales werden gevormd vanaf de prille jeugd tot de jongelingsjaren, en waar ze uitkwamen intellectueel of technisch volwaardig gevormd, ja zelfs gemaakt tot echte kunstenaars. Inderdaad, Pieter leerde hun niet enkel omgaan met de Europese gereedschappen en vertrouwd worden met de specifieke werkmethoden, hij vond ook de juiste manier om hun aangeboren kunstvaardigheid te nutte te maken. Hij richtte werkateliers op voor het beoefenen van kunstambachten. Voor plastische kunsten. Voor muziek en zang. Dit laatste bracht mee, dat er noties van Latijn moesten geleerd worden, om de Gregoriaanse zangen te kunnen uitvoeren.

Na korte tijd zorgden de Indios zelf voor het decoreren van hun vele bedehuizen. Ze beeldhouwden in hout en in steen. Ze schilderden op doek en op paneel. Ze maakten alle kultusvoorwerpen in edel metaal en in bergkristal. En toen Pieter Fray Daniël bij zich kreeg, een Italiaanse lekebroeder die de Indianen de borduurkunst kon bijbrengen, werden ook alle priester- en kerkgewaden door hen zelf gemaakt. Zelfs brokaat werd door hen geweven. De Indios konden zichzelf geheel zelfstandig bedruipen.

Een van Pieters Azteekse leerlingen die al van in het begin als kunstschilder naam heeft gemaakt in de Latijns-Amerikaanse wereld, was Marcos de Aquino Cípac. Hij schilderde, tussen 1540 en 1550, het beroemde doek van de mirakuleuze O.-L.-Vrouw van Guadalupe, naar de afdruk die de H. Maagd in 1531 zelf op de „tilma”, op de mantel-poncho van de arme Azteek, Cuauhtlatoa bekend als Juan Diego (?-1548), had achtergelaten. Aan Cípac wordt daarna o.a. niet alleen het retabel van de San José de Belén de los Naturales toegeschreven (1564), maar ook voor die zelfde kapel het verdwenen portret van Pedro de Gante „naar het leven”.

Verscheidene paters en broeders stonden mettertijd Fray Pedro de Gante bij in zijn gigantische onderneming. Zo waren hem vanaf 1530 vooral bij het muziekonderricht van veel nut, Fray Arnaldo Bassaccio, een Fransman, alsook een al wat oudere Spanjaard, Fray Juan Caro. Beiden werden de bezielers van de religieuze muziekuitvoeringen in het Colegio de Santa Cruz de Tlatelolco in Mexico-stad, en ook in de beroemd geworden prachtige kerk van Cuauhtitlán, aan de westoever van

(13) F. de la Maza, *Iconografía de Pedro de Gante*, in Fray Pedro de Gante, IV Centenario de su Muerte, uitg. Artes de Mexico jrg. XIX, 150, 1972, p. 17-32; p. 19.

het Zumpangomeer ten noorden van de hoofdstad. Fray Bassaccio heeft zich eveneens onderscheiden door het vertalen van ettelijke bijbelboeken in het Náhuatl.

Langzaamaan konstateerde de Vlaamse broeder aldus duidelijker en duidelijker, hoe zijn werking van vele jaren resultaten opbracht, zowel onder de medebroeders als onder zijn geliefde leerlingen. Deze laatsten begonnen al enkele taken van de ouder wordende meester over te nemen. Op hun beurt gingen zij onderricht geven in de door Pieter van Gent gestichte scholen en instituten en vakscholen en akademiën. Vaak presteerden zijzelf ook al wetenschappelijk werk.

Zo kennen we een van zijn Azteekse scholieren, geboren in Santiago Tlatelolco, die uit bewondering voor zijn meester gewoon diens naam volledig heeft overgenomen, Pedro Gante († 1605). Hij heeft Spaans en Latijn onderwezen aan zijn stamgenoten, in het vermelde Colegio de Santa Cruz de Tlatelolco. Daarenboven heeft hij godsdienstige werken in het Náhuatl vertaald, vooral heiligenlevens, die trouwens uitgegeven zijn door een andere Azteekse leerling van Pieter, Fray Juan Bautista (1555-1613?), geboortig uit Mexico-Tenochtitlan zelf, en die franciscaan is geworden. Ook deze is leraar geweest aan het befaamd kollege van Tlatelolco, en schreef uiterst interessante werken in het Náhuatl. Evenzo heeft hij de door Fray Andrés de Olmos (?-1571) al vroeger verzamelde Azteekse overleveringen „Huehuetlatolli”, de „Gesprekken der Ouderen”, bewerkt en gepubliceerd. Overigens had Bautista niet enkel Pedro de Gante als leraar gehad, maar ook Fray Bernardino de Sahagún (1499?-1590), de beroemde auteur van de *Historia General de las Cosas de la Nueva España*. terwijl hijzelf leraar is geweest van Fray Juan de Torquemada (1557?-1624), de historicus die bekend werd door zijn lijvig werk *Monarquía Indiana*.

*

Maar al die rechtstreekse en niet rechtstreekse suksessen wist Pieter steeds te relativieren, omdat er bij hem klaarblijkelijk slechts één ding van primordiaal belang was gebleven: de mens, de inlandse, de Indiaanse mens. En zolang hij deze niet werkelijk en volledig vrij had gemaakt, schenen hem al zijn eigen daden en inspanningen futiel en ijdel. Soms moet hij teleurgesteld en innerlijk moe zijn geweest. Vaak ook opstandig. En het is bij zulke inzinkingen, dat hij naar zijn grootmachtige verwante zijn aanklachten schreef.

Daarbij is hij wel opvallend met psychologisch doorzicht te werk gegaan. Hij geeft eerst de feitelijke toestand weer waarin de naturales moeten leven onder de Spaanse afpersingen, de gruwelen en het wanbeheer, zodat het tot de vorst moet doordringen dat het eigenlijk een wonder is dat zijn verslaafde Indiaanse onderdanen het nog kunnen overleven. „Niets kan hem (de bestendig getergde Indiaan) dan nog tegenhouden... en hij slaat op de vlucht”¹⁴. En Pieter goed wetende

(14) *Cartas de Indias*, Madrid, 1877: *Nueva España. Religiosos*, XVIII, p. 94: '... y por esto se huyen é van á los montes'.

dat voor Karel V mohammedanen nog erger „duivelsgebreed” waren dan protestanten, voegt er onmiddellijk en boudweg aan toe : „Uw Majesteit ziet aldus wel in, dat er geen kans bestaat dat iemand in dergelijke omstandigheden kristen wenst te worden. Ja, ik geloof zelfs dat als hij het al was, hij muzelman zou worden, uit wanhoop!...”¹⁵.

Keizer Karel die toen niet enkel Pieters brieven heeft gelezen, maar tegelijkertijd de ijselijke verhalen — de term is niet te sterk — onder de ogen moet hebben gekregen van de dominikaan Bartolomé de las Casas, zal wel hebben moeten inzien dat Pieter van Gent beslist niet de neiging had de zaken te overdrijven. En dat er ver overzee van de Spaanse „grandeza” niets overbleef om trots op te zijn...

Het is echter merkwaardig dat de Vlaamse minderbroeder Pieter van Gent ginder in Mexico, ondanks het ontgoochelend gedrag van zijn Europese medekristenen, nooit het vertrouwen heeft verloren van zijn Indianen. Hun achting en hun genegenheid voor hem is op geen ogenblik in het gedrang gekomen. Integendeel. Zij hadden in hem een echte man-van-God gevonden, in wie ze onvoorwaardelijk bleven geloven, omdat zijzelf ook van hem ervoeren dat hij hun steeds trouw bleef, zelfs tegen zijn eigen geloofsgenoten in. Dit pleit overigens voor het objektieve inzicht en de juiste beoordeling van de Indios. Hun aanhankelijkheid was vaak ontroerend : ze bleven met hun dagelijkse kleine en grote zorgen bij hem aankomen. En Pieter zond hen nooit onverrichterzake weg.

Voor het overige zou deze neiging ten gunste van deze franciscaan, vaak de hele orde ten goede komen. Zo bijvoorbeeld tijdens het oproer van 15 augustus 1559, toen de naturales het voor de minderbroeders en tegen de dominikaan de Montúfar, aartsbisschop van Mexico, opnamen. De bisschop had op die dag tijdens een processie wederrechtelijk de franciscaanse kapel van Santa María la Redonda willen in beslag nemen. Hij werd hierin gesteund door de aanwezige Spanjaarden en mestiezen. Er ontstond een handgemeen en er vielen gewonden. Maar de kapel bleef behouden voor de franciskanen, dank zij de Indios...

*

Is de invloed van Pedro de Gante enorm geweest op zijn Indianen, zijn voorbeeld heeft ook rechtstreeks of indirekt vele uitzonderlijke be-gaafde en geïnspireerde elementen bij de Europeanen bezield. Onder de minderbroeders zelf en ook onder de dominikanen — aanvankelijk de enige twee geestelijke orden die mochten missioneren in Nueva España.

Zo de Deense franciscaan en doctor in de theologie, Jacobo Daciano (?-1560?), een toonbeeld van soberheid en ootmoed, die nooit wijn dronk en nooit te paard reed. Als eerste heeft hij de heilige kommunie uitgereikt aan de naturales, en hij heeft steeds geijverd voor de volledige en onvoorwaardelijke opneming van de Indios in alle wereldlijke funkties en geestelijke waardigheden. Hij werkte later onder de Tarascos en preekte

(15) *Ibid.*, XVIII, p. 96 : 'Pues vea V.M. como a de ser este tal christiano ; antes creo que, si lo fuese, se tornaria moro, desesperado'.

in hun eigen taal (die aan geen enkele andere Mexicaanse taal verwant is).

Ook die andere opvallende Frans-Italiaanse minderbroeder, Maturino Gilberti (1498-1585), sedert 1531 in Nieuw Spanje, is zeer vereerd geworden door zijn naturales. Buiten Tarascaans sprak hij nog een zestal inheemse talen. Om enkele van zijn boeken heeft hij zelfs last gehad met de plaatselijke inquisitie, wat niet heeft belet dat zijn parochianen hem, toen hij ziek was, tientallen kilometer op hun schouder meevoerden, opdat hij hun de nodige sacramenten zou kunnen toedienen.

Een uiterst opmerkenwaardige franciscaanse missionaris is toen eveneens geweest de Fransman Jacobo de Testera (1490?-1544). Hij wordt thans hooggeroemd om zijn onderrichtmethoden, die als voorlopers van ons tegenwoordig systeem zouden kunnen worden beschouwd. Daar hij er niet in slaagde zich het Náhuatl, noch het Zatopeeks, noch een andere Indiaanse taal eigen te maken, inspireerde hij zich op de „Catecismo”-boekjes van Fray Pedro de Gante. Alleen, hij schilderde de verschillende tema's van de kristelijke godsdienst allemaal afzonderlijk op doek. Op missietocht nam hij dan zijn „schilderijen” mee, en met behulp van een Indiaanse dragoman die Spaans kende, verklaarde hij dan stuk voor stuk zijn panelen. Op die manier heeft hij de Blijde Boodschap gebracht tot zelfs in het Mayagebied van Yucatán, al in 1531, dat wil zeggen achttien jaar vóór de komst van Diego de Landa (1524-1579?), de franciscaanse bisschop aan wie we later de *Relación de las Cosas de Yucatán* danken.

Enkelen nu beweren, dat Pieter van Gent zijn „Catecismo” in beeldschrift zou hebben afgekeken van de Testera's systeem. Dit is evenwel totaal uitgesloten daar de Fransman eerst in 1529 in Mexico is aangekomen. Trouwens, in de *Rhetorica Christiana*, een werk van Fray Diego de Valadés gepubliceerd te Perugia, Italië, in 1579, zien we „F. Petrus de Gate” (sic) afgebeeld terwijl hij vóór een groot doek vol met afbeeldingen met een aanwijsstok onderricht geeft — net als een „rolzanger” in Vlaanderen.

Ook een Spaanse dominikaan, Diego Bejarano (?-1577), die omstreeks dezelfde tijd als onze franciscaan in Nueva España moet zijn aangekomen, heeft zich door Pieter laten inspireren. Hij heeft zich met name in zijn gebied van Oaxaca niet beperkt tot het kerstenen van de Mixteekse bewoners, maar net als Pedro bestudeerde hij hun taal tot in de perfectie en leerde hun allerlei beroepen en ook kunstambachten aan. Bovendien zorgde hij naar zijn beste vermogen evenzo voor het sociaal welzijn van de naturales, tot ongenoegen van de Spaanse *encomenderos*. Hij kwam daardoor al op de eerste plaats in konflikt met zijn eigen vader, die zelf zulke beruchte *encomienda* bezat, d.w.z. een enorm uitgestrekte bezitting waar de Indios gewoon laten of lijfeigenen waren.

Tijdens een epidemie in Oaxilotitlán is Bejarano — met nog drieëntwintig dominikanen — bij het verzorgen van de Indianen eveneens door die ziekte aangetast en eraan gestorven.

Door zijn onbaatzuchtige en nooit aflatende bedrijvigheid had Pedro de Gante dus al school gemaakt, zowel bij de inboorlingen als bij de Europeanen, zo bij de leken als bij de geestelijken. Hij was, zonder er zich wezenlijk van bewust te zijn, met gezag bekleed. En in ieder geval wilde hij zich geenszins verheffen boven de stand, die hij zelf in het begin had uitverkoren. Tot driemaal toe immers had men hem de priesterwijding voorgesteld. De eerste keer had paus Paulus III (1534-1549) zelf hierop aangedrongen. De tweede keer had het generale kapittel van de franciscanen, te Rome gehouden in 1538, hem het priesterschap aanbevolen. En daarna had de apostolische nuntius van het hof van keizer Karel dit nogmaals gedaan. Doch tevergeefs. Lekebroeder Pieter bedankte steeds oprecht voor die hoge eer : hij bleef wie hij was.

Uit hoofde van zijn recht tot benoeming van de plaatselijke hogere clerus als koning van alle Spaanse wingewesten van Amerika, bood Karel V Pieter van Gent dan meteen het bisschopsambt voor het aartsbisdom Mexico aan. Maar ook dit kon zijn vriend-van-den-bloede niet vermurwen. Dat dit persoonlijke voorstel van de machtige „Rey” en „Emperador” ook inderdaad aan de Vlaming werd gedaan, getuigt ons de al een paar maal vermelde Fray Diego Valadés. Dit was een mesties, zoon van een conquistador, een van Pedro's scholieren die omstreeks 1550 franciscaan werd. Hij schrijft hierover : „... Tantum enim erat modestiae et frugalitatis (Petri), ut oblatum sibi ab Imperatore piae memoriae Carolo V Archiepiscopatum Mexicanum renueret ; cuius nomine conscripserim et epistolas Caesaris plenas benevolentiae et propensionis viderim...”¹⁶. (Want zodanig was zijn [van Pedro de Gante] bescheidenheid en zijn eenvoud, dat hij het ambt van aartsbisschop van Mexico hem aangeboden door Keizer Karel V zaliger gedachtenis, weigerde. Ik heb in zijn naam brieven geschreven en ik heb ook die brieven van de Keizer gezien, brieven vol van genegenheid en welwillendheid).

Maar ook kunnen we ons wel voorstellen dat ondanks alles een dergelijk iemand in en buiten zijn eigen kring afgunst opwekt. Ook Fray Pedro de Gante is hier niet voor gespaard gebleven, zelfs niet vanwege de hoogste geestelijkheid.

Met de eerste bisschop en latere aartsbisschop van Mexico, Pieters ordebroeder Juan de Zumárraga (1468-1548), die ook een onversaagd en vaak verguisd voorvechter van de Indios is geweest, leefde Pedro de Gante in volkomen harmonie. In tijden van vervolging van de aartsbisschop en ook nog na diens dood, heeft de lekebroeder voor hem ten beste geschreven naar Karel V.

De opvolger van Zumárraga, Alonso de Montúfar (1498-1573), heeft zich echter veeleer laatdunkend geuit over de franciscaanse lekebroeder : „... Yo no soy Arzobispo de México, sino Fray Pedro de Gante, hágase sin dilación lo que él ordenare...”¹⁷ (Niet ik ben de aartsbisschop van Mexico, maar wel Broeder Pieter van Gent. Wat hij beveelt, gebeurt op

(16) D. de Valadés, *Rethorica Christiana*, Perugia, 1579 ; geïllustreerd. Icazbalceta, *o.c.*, p. 16.

(17) Icazbalceta, *o.c.*, p. 14. De la Maza, *o.c.*, p. 25.

slag). Wellicht stamt deze bittere uitspraak van na het hoger behandelde betreuwenswaardige oproer van 1559. Of misschien was het de naijver van de twee concurrerende bedelorden die al maar scherper werd, die de dominikaanse bisschop de zin ingaf?

In ieder geval, in Mexico werd toen beweerd dat Pedro de Gante in alle Indiaanse aangelegenheden medezeggenschap had, zowel op profaan als op geestelijk gebied, zodat de overheden bij iedere nieuw uit te vaardigen maatregel het best vooraf de raad daaromtrent van onze broeder gingen inwinnen. Hij immers stond dag-in dag-uit middenin het kommervolle leven van de naturales. Hij begreep wat er in hen omging, en hij wist maar al te goed dat zij die invallers uit het Oosten sinds lang niet meer voor goden of halfgoden of als afgezanten van hun eigen vroegere god Quetzalcóatl hielden, doch dat zij die overweldigers nu hielden voor duivels of voor halfduivels zonder enig gevoel voor de Indiaanse mens. Alleen voorbeelden zoals deze franciskaan konden de naturales doen inzien, dat het goddelijk aspekt van de mens uit het oostelijk en uit het westelijk halfrond meer een kwestie was van innerlijke gesteldheid dan van uiterlijk vertoon. Vandaar hun verkleefdheid aan hun Fray Pedro, en vandaar ook zijn sterke impact op hen door zijn vertoonloos leven naar de Boodschap die hij hun zelf bracht.

Hoe héél anders dan die conquistador Hernán Cortés, die steeds maar alleen de schijn wilde wekken van nederig en onderdanig te zijn. Kijken we even naar de oudste historische fresco's in het klooster van Ozumba de Alzate van de 17e-18e eeuw, waarop o.a. en Cortés en Pedro de Gante staan afgebeeld. Wel, om de broeder te vinden moeten we voortgaan op allerlei onderstellingen, afleidingen en kulturhistorische vermoedens, zonder dat wij hierdoor tot besliste zekerheid komen. De conquistador daarentegen zien we meteen ootmoedig geknield vóór Fray Martín de Valencia. Verder merken we dezelfde gouverneur Cortés die rouwmoedig wordt... gezeseld, omdat hij te laat was gekomen in de mis. Volgens het verhaal, had hij aldus een voorbeeld willen stellen voor de bekeerde inboorlingen!

— Dit weinig opzichtige in Pieters leven is wel de oorzaak ervan dat wij, ondanks zijn gunstige faam en zijn lange leeftijd, maar schaarse en dan nog minder betrouwbare ikonografische gegevens bezitten over hem. Alles bij mekaar kennen we hooguit een dozijn afbeeldingen van hem, die gaan vanaf het vermelde verloren gegane eigentijdse portret door Marcos de Aquino Cípac, tot de zwaar symbolische muurschilderingen van 1935 door Diego Rivera (1886-1957) in de trapzaal van het Palacio Nacional te Mexico-stad. Overigens heeft deze moderne kunstenaar het driekwart profiel en de blonde haren en blauwe ogen gehaald uit het grote anonieme doek, dat zich bevindt in het Museo Nacional de Historia in het Castillo van het befaamde Chapultepec-park, eveneens in Mexico-stad.

Is de ikonografie van Pieter van Gent erg beperkt, wèl prijken onder een drietal van die afbeeldingen uitvoerige onderschriften, waarin telkens opnieuw zijn innige verwantschap met keizer Karel V wordt aangestipt. Zelfs nog in 1874 vermeldt de Mexicaanse schilder-ingenieur

Ramón Rodríguez Arangoity dit uitdrukkelijk onder zijn portret van Pedro de Gante.

*

Eigenaardig genoeg zijn de Indianen zich klaarblijkelijk bewust geweest van het rasverschil tussen Pieter en de Spanjaarden in het algemeen en tussen hem en zijn Spaanse ordebroeders in het bijzonder. Schreef trouwens niet Bartolomé de las Casas zelf daarover : „... De Vlamingen, die zachter zijn en menselijker dan wij...”! — Ook Pieter heeft dat anders-zijn blijkbaar ervaren, want in zijn uitvoerige brief van 15 februari 1552 vraagt hij tot besluit aan Karel V : „... Vuestra Majestad envíe más obreros para la causa de Jesucristo, muchos y que sean enviados pronto ; pero sobre todo que entre ellos vengan flamencos del mismo Gante, para que cuando yo muera, los indios se enteren de que quedan algunos de mis compatriotas y se convenzan de que no soy necesario. Lo anterior es indispensable como el pan para el cuerpo...”¹⁸ (Dat Uw Majesteit meer arbeiders voor de zaak van Jezus Kristus moge zenden. Maar dat er vooral Vlamingen uit dat zelfde Gent mogen bij zijn. Als ik dan sterf, zullen de Indianen kunnen zien dat er toch nog van mijn landgenoten bij hen overblijven, en zo zullen ze begrijpen dat ik kan gemist worden. Wat ik hier zoëven heb aangehaald, hebben we zo nodig als brood in de mond).

Van deze passus zegt de Ecuadoriaanse kultuurhistoricus Agustín Moreno Proaño : „Vibra aquí el más genuino patriotismo”¹⁹. (Hierin komt een ware en oprechte vaderlandsliefde tot uiting).

*

In 1552 was de dood nog niet nabij voor de vooruitziende herder, die bezorgd was voor de toekomst van zijn Indios. Zij zouden het nog eerst moeten meemaken hoe, beetje bij beetje maar wel systematisch, Pieter werd bezwadderd door de Europese gelukzoekers, en hoe hij werd verdacht van wat men nu heet, „subversieve akties”.

Inderdaad, even vaag en nevelachtig moeten de beschuldigingen tegen de minderbroeder geweest zijn. Nergens vinden we daarover iets naders, en we kunnen een en ander enkel afleiden uit de psychose die zich omstreeks die tijden, 1560-70, in het hele Nueva España en met name in Mexico-stad had geopenbaard onder de Spaanse bevolking, zowel onder de nieuwgekomenen als onder de oudgasten. De stelselmatige toepassing van de *Leyes Nuevas*, de nieuwe wetten die al sedert 1540 door Karel V waren verordend, maar die steeds waren gewijzigd en zelfs gewoon genegeerd en gesaboteerd, kwam hard aan. De duizenden kleine en grote conquistadores en hidalgos voelden zich verraden, voornamelijk omdat zij

(18) *Cartas de Indias*, Madrid, 1877 : *Nueva España. Religiosos*. XVIII, p. 101. A.M. Proaño, *El Influjo de Pedro de Gante en la Cultura de Sudamerica*, in Fray Pedro de Gante, IV Centenario de su Muerte, uitg. Artes de Mexico, jrg. XIX, 150, 1972, p. 93-98 ; p. 97.

(19) A.M. Proaño, *o.c.*, p. 97.

voortaan de Indios moesten gaan behandelen als hun evenwaardige evennaasten. De wraakroepende *encomiendas* waren immers afgeschafte en meteen ook, sedert 1549, de persoonlijke dwangdienst van de Indianen. Geen Indio mocht nog tot slaaf gemaakt worden. De onderkoningen die vanuit Spanje ter vervanging van Hernán Cortés waren aangesteld, zorgden voor de naleving van de wet.

Dit had al de ernstige rebellie van 1549 uitgelokt, die echter krachtadig door de eerste „virrey” Antonio de Mendoza (1492?-1552) was onderdrukt. Later, in 1565, was er een samenzwering ontstaan onder leiding van de Marqués del Valle (1533-1589), de wettige zoon van Cortés, Martín, die zich tot koning van Nueva España wilde laten uitroepen. Dit uitgebreide komplot werd evenwel ook tot in de kern gesmoord. De berechting van het groot aantal deelnemers van voorname geslachten, onder wie de twee bastaarden van Hernán, Martín en Luis, had tot 1568 aangelopen. En de bestraffing was zeer hard geweest.

Al dit heeft allicht een rol gespeeld bij het ageren van de Spanjaarden tegen Pedro de Gante, die als voorspreker en verdediger van de thans vrij verklaarde naturales, door de wraakzuchtige gewezen „veroveraars” werd aangezien als medeoorzaak — met Bartolomé de las Casas, die evenwel ver weg in Spanje verbleef — van de invoering der voor de „onderworpenen” gunstige Nieuwe Wetten.

De lekebroeder werd aangeklaagd, bij zijn oversten en bij de aartsbisschop. Resultaat : de al erg bejaarde Pieter kreeg een verplichte verblijfplaats aangewezen : het klooster van Tlaxcala. Hij moest er zo onopvallend mogelijk naar toe.

Onder de Azteken heerste verslagenheid en onwil om zulke schrijnende onrechtvaardigheid. Hun ongenoegen werd als het ware voelbaar. De beroering onder hen zou niet te voorziene gevolgen kunnen hebben. Gelukkig zagen degenen die tot zijn verbanning hadden bevolen wel spoedig in, dat Pedro geen enkele schuld trof en dat alle aantijgingen louter berustten op laster. Hij mocht terugkomen naar Mexico, naar zijn vertrouwd klooster, naar zijn eigen kleine cel, die aan de enorme San José de los Naturales was aangebouwd.

De Indios haalden hem uitgelaten in. Ze organiseerden te water een kleurrijke regatta, op het meer van Texcoco, en daarna te land een plechtige optocht, door heel Mexico-Tenochtitlan. De kinderen hadden hun eigen vader weer bij zich thuis!

Maar niet meer voor zo lang. Uit de beknoptheid van de teksten, kunnen we opmaken dat het einde van broeder Pieter van Gent tamelijk korte tijd na zijn ballingschap moet zijn gekomen. Daar hij op 20 april 1572 werd begraven, is hij misschien een paar dagen tevoren overleden. Er wordt ook wel beweerd, dat 29 juni zijn sterfdag is zoals in het Martyrologium van de franciscanen wordt vermeld, doch dit is meer Pieters naamfeest.

Zijn „kinderen” verkregen dat hun „vader” bij hen werd begraven, in de open kapel van San José de Belén de los Naturales. Op het ogenblik is daar geen graf meer. Geen kapel. En geen klooster. Alleen, sinds 1862, is er de „calle de Gante”, de Gentstraat.

*

In het Mexicaanse spraakgebruik bestaat er heden een typische uitdrukking die smalend klinkt: *malinchismo*. Dit betekent de domme, onverantwoorde neiging het vreemde de voorkeur te geven boven het eigen nationale. Het woord is afgeleid van de naam van Cortés' Indiaanse geliefde, Malinali, Malintzin of Malinche. Het heeft daarom ook een wrange historische bijmaak.

Wegens de naïverij van de „gringos" vandaag de dag, is men er nogal vlug bij dit verwijt aan te wenden. Toch geldt dit niet voor hun bewondering en verering voor de Vlaming Pedro de Gante. Hem te eren is geen malinchismo, want hij was en is een van hen.

Dragen in de hoofdstad zelf al een paar straten en ettelijke scholen en kindertuinen zijn naam, zo is dit ook in andere plaatsen van het land het geval. Trouwens, op 16 januari 1976, werd in het hartje van Mexico-ciudad naast de katedraal aan het hoofdplein, het bekende Zócalo, een bronzen standbeeld voor de Vlaams-Indiaanse Mexicaan opgericht. Op de zes meter hoge sokkel prijkt: „Fray Pedro de Gante, primero de los grandes educadores de América." (Broeder Pieter van Gent, de eerste van de grote opvoeders van Amerika). Overigens werd een half jaar later, op 30 juni, in Gent op het Fratersplein, een repliek ervan onthuld. Hierop staat gebeiteld: „Fray Pedro de Gante. Eerste grote opvoeder, organisator van de sociale en culturele ontwikkeling en onwrikbaar beschermer van de Indianen in Mexico." De beelden van de minderbroeder met het Indiaanse kind, zijn het werk van Albert De Smedt uit Sint-Niklaas-Waas, Oost-Vlaanderen. Het opschrift maakte wijlen P. Marcianus Van de Steene o.f.m. uit Gent.

*

We hebben hoger gezien hoe Pieter van Gent snakte naar Vlaamse volgelingen, hij had hen zelfs allen uit zijn klooster van Gent willen zien komen, wat door een hedendaagse geleerde als „genuino patriotismo" werd aangezien. Wel, Pieters wens is ruimschoots vervuld. Eenwenlang zijn er Vlamingen naar Centraal-, Zuid- en Noord-Amerika getrokken. Jammer genoeg, hebben wij hun maar zelden de nodige aandacht geschonken. Vlamingen vergeten zeer vaak Vlamingen die niet „thuis" bleven.

Hoewel namen als Judocus de Rijcke uit Mechelen, Pieter Goltzius uit Brugge, Jan de Clercq uit Hove, Nikolaas de Witte uit Brussel, Adriaan Cnudde uit Brugge, Joost van Suerck uit Antwerpen, Mgr. Goethals, Jacob van de Zype, Maarten Spillebeen, Ignatius Toebast, Mgr. Jan de Witte, Jan de Deule, Jan Bermejo, niet zouden mogen vergeten worden. Deze franciskanen en andere geestelijken probeerden stuk voor stuk de pionier Pieter van Gent te benaderen in hun respectieve gebieden: Mexico, Cuba, Nicaragua, Panama, Boliviaë, Ecuador, Colombia, Peru, Paraguay en nog elders. Vaak duiken daar hun namen onder gehispanizeerde of gelatinizeerde vormen op, wat het volgen van hun sporen stellig niet vergemakkelijkt. Zo wordt de Rijcke, Jodoco de Rique of Jodoco de Gante, en de Clercq

wordt Juan de Gante of zelfs Johannis de Clerck van Hove Gandensis... Met dat „de Gante” en dat „Gandensis” moet men daarbij voorzichtig zijn, want dit duidt in de gevallen van de franciskanen enkel op het feit dat ze uit het klooster van Gent kwamen. Zo werd zelfs lange tijd gemeend, dat Judocus van Gent en onze Pieter van Gent één en dezelfde man was. De Bruggelingen Pieter Goltzius en Adriaan Cnudde te identificeren als resp. Pedro de Gócial en Adrianus Crespus, levert uiteraard wel zoekwerk op.

De grondlegger van de amerikanistiek, Pieter van Gent, blijft onze aandacht eisen, want nog vele vragen rondom hem werden niet opgelost.

BIBLIOGRAFIE

1. *L'Empire Mexicain*, Vicomte M.Th. de Bussierre, Paris, 1863.
2. *Diccionario Porrúa de Historia, Biografía y Geografía de México*, Tercera Edición, México 1, D.F., 1970 ; I - II.
3. Fray Pedro de Gante IV Centenario de su Muerte. *Artes de México*, N° 150, Año XIX, 1972.
4. *Catecismo de la Doctrina Cristiana de Fr. Pedro de Gante*. Ministerio de Educación y Ciencia, Dirección General de Archivos y Bibliotecas, Madrid, 1970.
5. *Diccionario Porrúa de la Lengua española*, A. R. Poudevida. Sexta edición, Mexico, 1974.
6. *Vlaanderen zendt zijn zonen uit!*, Frans M. Olbrechts, Davidsfonds Leuven, 1942.
7. *Pieter van Gent, de vader van millioenen Indianen*, Jan van Barnsteen. Centraal Propagandabureau der Franciskaanse Missies, Gent, 1948.
8. *Le Frère Pierre de Gand et les Franciscains au Mexique au XVIème siècle*, José de Jesús Núñez y Domínguez. Gent, 1948.
9. *Pedro de Gante. De man in de Schaduw*, Omar Waegeman. D.A.P. Reinaert Uitgaven, Brussel, 1975.
10. *Winkler Prins Encyclopedie van Vlaanderen - 3*. Elsevier Sequoia Brussel, 1973.
11. *Twintig Eeuwen Vlaanderen 1 - 2 - 3*. Heideland-Orbis, Hasselt, 1972 en 1976.
12. *Les Voyages de Charles Quint*, Ghislaine de Boom. Office de Publi-cité, Brussel, 1957.
13. *Cultuurgeschiedenis van het Christendom*. Dl. II, H. van Boven o.s.b., Elsevier Amsterdam/Brussel, Tweede druk, MCMLVII.
14. *Der erste Amerikaner. Das Rätsel des vor-kolumbischen Indianers*. C.W. Ceram. Rowohlt, Reinbek bei Hamburg, 1972.
15. *The Conquistadors*, Hammond Innes. Fontana/Collins, London, 1972.
16. *Vlaanderen door de Eeuwen heen. Tweede deel : Vlaanderen in het buitenland*, Dr. M. Luwel. Elsevier Brussel/Amsterdam, MCMLII.